

הקיש הכתוב את דם השחיטה למים לומר שהוא מכשיר כמותם!

ומתריצין: **ההוא** קרא בקדשים שנפל בהם מום נאמר ולמישרי [להתיר] **דמן הפסולי**

המוקדשין **בהנאה הוא דאתא** (290) **סלקא** א-17

דעתך אמינא: אף שהתורה התירה לאכול את בשרם של פסולי המוקדשים כחולין, הואיל ולא פקע מהם כל איסור ואסירי **בגזיה ועבודה**, **דמן** גם אסור בהנאה (291) ולבני קבורה, **קמשמע לן** שדינו כמים.

עתה, הגמרא מביאה דרשה המלמדת שגם לדעת רבנן הסבורים שדם שחיטה מכשיר, לא כל הדם היוצא מכשיר אלא רק הדם שהנפש יוצאת בו ולא דם המקלח בהתחלה.

תנא דבי רבי ישמעאל: כתוב בתורה "ודם חללים ישתח". מלמד הכתוב שדם הנפש של

ומקשינן: **אבל דם שחיטה מאי?** אתה אומר שאף הוא לא מכשיר, אם כן, **לשמעינן דם שחיטה** שיש בו חידוש גדול, **וכל שבן דם מגפתו** שלא מכשיר!

ומתריצין: **דם מגפתו איצטריכא ליה**, ואין ללמדו מדם שחיטה.

סלקא דעתך אמינא שדם המכה נחשב יותר כדם חלל, שכן, **מה לי קטליה כולה מה לי קטליה פלגא**. [מה החילוק בין הריגת כל הגוף להריגת חלקו].

ומקשינן ארב אסי: **ומאי שנא דם חללים דמכשיר** לדעת רבי שמעון, **דכתיב "ודם חללים ישתח"**, **דם שחיטה נמי יש לו להכשיר**, דהא **כתיב "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר"**. רק הדם לא תאכלו על **הארץ תשפכנו כמים**" [דברים יב טו-טז].

בדם המת שלא הוקש למים.

אמנם אומר הראש יוסף, שלפי זה לא מובנת הקושיא, כיון שמצד שני יש חידוש בדם המת שנקרא דם חלל לרבנן, ולרבי שמעון לא מכשיר כי לא נקרא דם חלל, ואין ללמדו מדם שחיטה שיש בו חידוש אחר!

והלב אריה מפרש את רש"י, שהמקשן סבר, שבדם שחיטה יש שתי סיבות שיכשיר, גם מפני שנקרא דם חללים, ובוה הוא שוה לדם המת, וגם מפני שהוקש למים ובוה הוא עדיף מדם המת ויש בו חידוש יותר גדול שאינו מכשיר. והמתרץ אומר שמצד ענין הכשר דם חללים יש מקום לומר שדם המת יכשיר יותר מדם שחיטה.

290. קשה, שיש כלל בידנו "אין היקש למחצה" וכל מה שאפשר ללמוד מההיקש — לומדים!

אומרים **תוספות**, שרבי שמעון סובר, שכיון שכתוב "תשפכנו כמים" אין לנו להקיש את

הדם למים אלא לענין ההנהגה בו, וללמוד שמותר להשתמש בו כמים, אבל אין לנו ללמוד לענין הכשר. [תוד"ה למישרי].

291. הפסוק "תזבח ואכלת בשר" נדרש כך: "תזבח" ולא גיזה, "בשר" ולא חלב. [רש"י].

והתוספות מקשים: הלוא התורה לא אסרה אלא לגזו את פסולי המוקדשים, אבל הגיזה עצמה אינה אסורה בהנאה כדמוכח במסכת בכורות, ומדוע נחשוב שהדם אסור בהנאה!

מתרצים התוספות: באמת הגיזה לא אסורה אבל החלב אסור, מפני שאיסור גיזה נדרש מ"תזבח" ולא תגזו שמשמע שהפעולה אסורה, ואיסור חלב נדרש מ"בשר" שמשמע שהתורה התירה את הבשר ולא את החלב והחלב עצמו אסור, והיה מקום לאסור את הדם בהנאה כמו החלב, ולכן הוקש הדם למים, ואף שבגמרא הוזכר איסור גיזה ועבודה, הגמרא קצרה בלשון,

הכל מודים היבא דאיתיה לדם [במקום שנמצא הדם] של הסימן הראשון על הדלעת מתחלה ועד סוף השחיטה, ולא נתקנח בינתיים, כולי עלמא לא פליגי דמכשיר הדם מעתה את הדלעת, אף שהדם של הסימן השני לא הותז על הדלעת, כי פליגי בנתקנח הדם מהדלעת בין שחיטת סימן לסימן, האם הדם מקבל שם דם שחיטה לפני שנגמרה השחיטה.

רבי סבר: ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ומתחילת השחיטה היא נקראת שחיטה, והאי דם של הסימן הראשון דם שחיטה הוא כשהיה על הדלעת.

רבי חייא סבר: אינה לשחיטה שתקרא בשם שחיטה אלא בסוף השחיטה, והאי דם של הסימן הראשון דם מכה הוא כל זמן שלא נגמרה השחיטה.

בהמה הוא המכשיר, פרט לדם קילוח, (292) שאינו מכשיר את הזרעים.

תנו רבנן: השוהט סימן אחד והתיזו דם ממנו על הדלעת. רבי אומר: הוכשר בדם שחיטה, והדלעת מקבלת טומאה, ואם היא תרומה ונטמאת דינה בשריפה.

רבי חייא אומר: מספק תולין. הגמרא לקמן מסבירה את דברי רבי חייא.

אמר רבי אושעיא: מאחר שרבי אומר: הוכשר, ורבי חייא אומר: תולין, אנו על מי נסמוך וכמי נפסוק הלכה? באו ונסמוך על דברי רבי שמעון, שהיה רבי שמעון אומר: שחיטה מכשרת ולא דם שחיטה, והוא מצטרף עם רבי חייא להקל, אף על פי שרבי חייא סובר שדם שחיטה מכשיר.

אמר רב פפא: ביאור דברי רבי ורבי חייא ורבי אושעיא הוא כך:

הדם המכשיר הוא דם הנפש דוקא, ובאדם הדם המכשיר הוא הדם היוצא ממנו אחרי יציאת הנפש דוקא. [תוד"ה ודם ובכריתות כ"ב ע"א תוד"ה ודם].

ועיין בהערה 288 שלדעת תוספות נחלקו רבנן ורבי שמעון בדם מכה של אדם, לרבנן דם זה מכשיר ולרבי שמעון — אינו מכשיר.

לכאורה צריך לומר, שרבי ישמעאל סובר כרבי שמעון שדם מכה לא מכשיר, ולכן גם דם קילוח לא מכשיר.

והמהרש"א אומר, שרבנן מודים בדינו של רבי ישמעאל, ויש לחלק ולומר שדם מכה מכשיר מפני שאומרים "מה לי קטליה כולה מה לי קטליה פלגא", ודם קילוח לא מכשיר מפני שבמקום שעתיד להיות דם חלל ממש, לא חשוב דם הקילוח כדם חלל.

והסתמכה בעיקר על ההמשך שדורשים מהמקרא הזה איסור חלב.

292. לדעת רש"י, רבי ישמעאל מדבר בדם בהמה שנשחטה, ואומר שדם קלוח אינו מכשיר מפני שאין הנפש יוצאת בו אלא יוצאת אחרי יציאתו.

והתוספות חולקים על רש"י ומוכיחים ממסכת כריתות שדם קילוח הוא דם שהנפש יוצאת בו.

ועיין בהערה 288 שלדעת התוספות "דם חללים" הוא דם אדם ולא דם בהמה.

ולדעת התוספות, רבי ישמעאל מדבר באדם הרוג שדם הקילוח שלו לא מכשיר מפני שהנפש יוצאת בו ועדיין לא נגמר יציאתה. ודין דם האדם הפוך מדם הבהמה לענין הכשר, שבבהמה

מטעמו, ומר לא מכשיר מטעמו.

היה ליה רבי חר, ואין דבריו של אחד במקום שנים. וההלכה כרבי חייא (295).

רב אשי אמר: מלשון "תולין" לא משמע שכל הספק נמשך רק עד שהוא מתברר בסוף — בגמר השחיטה, אלא תולין לעולם משמע. ולכן יש לבאר את הענין באופן קצת שונה.

ומפרש רב אשי: באמת אם הדם נמצא עדיין בסוף השחיטה על הדלעת לא נחלקו רבי ורבי חייא שהוא מכשיר. והמחלוקת היא בנתקנח הדם.

ומאי "תולין" דאמר רבי חייא? תולין הדבר בספק עד גמר שחיטה, אי איתיה לדם על הדלעת בסוף שחיטה — מכשיר מפני שבסוף השחיטה הוא מקבל שם דם שחיטה (293), ואי לא היה אז (294) הדם על הדלעת — לא מכשיר.

ומאי "באו ונסמוך על דברי רבי שמעון" דאמר רבי אושעיא?

לרבי שמעון — דם שחיטה לא מכשיר.

לרבי חייא — דם שחיטה — מכשיר.

במחלוקת שיש בנתקנח הדם, מיהו, שור להדדי רבי שמעון ורבי חייא. מר לא מכשיר

שהיה דם שחיטה על הדלעת!

ואומר הר"ן, שבשביל שהמסקה יכשיר צריך שיהיה ודאי משקה בשעה שהוא מכשיר, ואם בשעת ההכשר אינו אלא ספק משקה אינו מכשיר אף כשנתברר לבסוף שהיה עליו שם משקה [חידושי הר"ן].

295. המהרי"ק לומד מהגמרא שסומכים על רוב דעות הפוסקים המתירים דבר, אף על פי שטעמם שונה ועל כל טעם מטעמי המתירים נחלקו רוב הפוסקים, כיון שלענין הדין רוב הפוסקים מתירים — יש להתיר. [שו"ת מהרי"ק שרש מ"א].

הרמ"א הביא את דינו של המהרי"ק להלכה. [חור"מ סי' כ"ה ס' ב']. והש"ך חולק, וכתב שאין להתיר איסור תורה בכגון זה. [שם ס"ק י"ט].

והנודע ביהודה כתב שמהגמרא כאן אין ראייה להתיר איסור דאורייתא, כי מדובר בדלעת שבה התרומה היא מדרבנן, שמעשר ירק — דרבנן.

[שו"ת נ"ב תנינא חור"מ ג'].
ולדעת הראב"ד שהובא בכפתור ופרח, אף

שחייב מעשר בירק הוא מדרבנן, כשמפרישים

293. מסוגיתנו יוצא, שלמאן דאמר — אין שחיטה אלא בסוף, אחרי שנגמרה השחיטה חל שם שחיטה עליה למפרע מתחילתה והדם של תחילת השחיטה מכשיר.

והקשה הר"ן, שמסהוגיא לעיל [כ"ט ב] יוצא שלמאן דאמר — אינה לשחיטה אלא בסוף, אין שם שחיטה אלא על סופה, ואם שחטו שני אנשים פרה אדומה — אין הראשון נטמא אף שנגמרה השחיטה בכשרותו.

ומתרץ הר"ן, שלכל ענין לא חל שם שחיטה אלא על סופה, ורק לענין הדם חל שם דם שחיטה על כל דם השחיטה למפרע, ודבר זה נדרש מהפוסקים ועיי"ש. [חידושי הר"ן].

והרא"ש מתרץ, שכאשר השתנה דבר בשחיטה כגון שהתחלף השוחט — לא אומרים שחל שם שחיטה למפרע על תחילתה ויטמא השוחט הראשון, אבל כשלא השתנה דבר בשחיטה — חל שם שחיטה עליה למפרע.

294. יש לעיין, כיון שנתברר למפרע שהדם של תחילת השחיטה יש עליו שם דם שחיטה, מדוע אם נתקנח לא הכשיר, והלוא התברר עכשיו

לרבי, הדם מכשיר כי הוא סובר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כמו שפירש רב פפא.

לרבי חייא, ספוקי מספקא ליה, אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף והדם הכשיר, או שאינה לשחיטה אלא בסוף והדם לא הכשיר.

ומאי "תולין"? אם הדלעת היא של תרומה ונגעה בדבר טמא לא אוכלין⁽²⁹⁶⁾ אותה שמא הוכשרה ונטמאה ולא שורפין אותה, שמא לא הוכשרה והיא טהורה ואסור לשרפה⁽²⁹⁷⁾.

ומאי "באו ונסמוך על דברי רבי שמעון"?

לרבי שמעון — לא מכשיר הדם ואוכלים

את הדלעת.

לרבי חייא — ספיקא הוי ולא אוכלים אותה.

לענין שריפה, מיהו, שוו להרדי רבי שמעון ורבי חייא.

מר לא שרפיה ומר לא שרפיה.

היה ליה רבי חד, ואין דבריו של אחד במקום שנים.

והכי קאמר⁽²⁹⁸⁾ רבי חייא: כגון זאת תולין, לא אוכלין ולא שורפין.

חל עליו קדושת תרומות ומעשרות מהתורה והנצי"ב הכריע להלכה כדעה זו. [שאילתא צ"ח אות ה'].

לפי דעה זו ראית המהרי"ק קיימת אף במחלוקת באיסור תורה.

296. בספר הר צבי דן בשאלה, מדוע לא מתיר רבי חייא לאכול את הדלעת מספק, שהרי התרומה בירקות היא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא! ועיין בהערה 298 דברי בעל המאור.

297. המצפה איתן יצא לחדש שכוונת הגמרא היא שלדעת רבי חייא אין חיוב לשרוף את הדלעת כדין תרומה טמאה שמצותה בשרפה, אבל גם אין איסור לשרוף את הדלעת, לפי שכל האיסור לשרוף תרומה תלויה הוא משום שמא יבוא אליהו ויטהרנה, וזה שייך רק בספק שבמציאיות, אבל כשיש ספק בדין לא יטהר אליהו מפני שלא בשמים היא, וכיון שלא יהיה בתרומה מצות אכילה לעולם — אין בה איסור שרפה.

המצפה איתן מתרץ בזה את הלשון "באו

ונסמוך" ששמע שאנו באים ומקילים, ואם נאמר שאנו אוסרים לשרוף אנו מחמירים, אבל בזה שאנו אומרים שאין חיוב לשרוף אנו מקילים.

298. רש"י כתב על לשון זה "גירסא דלא צריכה היא".

בעל המאור מפרש שכוונת הגמרא לומר שבנדון זה בתרומת דגן שהיא דאורייתא — תולין, אבל בדלעת שתרומתה מדרבנן — לא תולין. [בסוף ד"ה והא דתנן].

והמהר"ם מרוטנברג מתרץ, שכוונת הגמרא לומר שרק ככגון זה שיש ספק בדין — תולין, אבל אם הספק הוא במציאות האם נפל משקה על הירק והוכשר או לא, הדין הוא כספק טומאה, וברשות היחיד — טמא ושורפים, וברשות הרבים — טהור ואוכלים.

והרא"ש חולק ואומר, שכלל זה דספק טומאה ברשות היחיד וברשות הרבים אמור רק במקום שהספק הוא בטומאה עצמה כמו בטוטה, אבל כשהספק הוא בהכשר לקבל טומאה הולכים אחרי חזקת לא מוכשר בכל מקום

אוכל הבא במים — הוכשר, אוכל שאינו בא במים — לא הוכשר.

ותמהינן: **אטו רבי שמעון בן לקיש לית ליה מקרא מפורש שאין האוכל מקבל טומאה עד שיהיה אוכל הבא במים?**

והלוא **רבי שמעון בן לקיש הכי קמיבעיא ליה: האם חבת הקדש שמכשירה, דינה כאוכל הבא במים דמי, או לא?!**

ומתריצין: **רבי אלעזר נמו, לא בא לפשוט מפשטו של מקרא. אלא מיתורי קראי קאמר** [מהפסוק המיותר אמר] שיש לפשוט.

מכדי, הרי כתיב בסוף פרשת טומאת שרצים "וכי יותן מים על זרע" ויקרא י"א ל"ח]. ואם כן, מה שכתוב **"מכל האוכל אשר יאכל, אשר יבוא עליו מים", למה לי?**

לאו, למעוטי [האין זה בא למעט] **חיבת** ב-17 **הקדש, ולומר שיש כח הכשר שאין אלא במים ולא בדבר אחר.**

ודחינן: **לא. חד קרא מלמד שצריך הכשר בטומאת מת.** (301) **וחד קרא מלמד בטומאת**

הגמרא מביאה ספק של ריש לקיש בדיני הכשר, שרצו לפשוט אותו מדברי רבי שמעון שבמשנתנו.

בעי רבי שמעון בן לקיש: קדשים שלא הוכשרו לקבל טומאה על ידי משקה, כגון צריד של מנחות (299) **והוא קמח שלא נבלל בשמן של המנחה ונשאר יבש** (300), **ונגע בו דבר טמא, האם מוניין בו ראשון ושני לטומאה ככל דבר המקבל טומאה, או אין מוניין בו ראשון ושני והצריד נפסל ואינו מטמא אחרים אף אם נגע באב הטומאה?**

ומפרשין לבעיה: יש חידוש שחיבת הקדש מכשרת קדשים, אבל יש להסתפק: **כי מהניא חבת הקדש לאיפסולי גופיה,** [מה שמועילה חיבת הקדש זה רק לפסול את עצמן] **ולאוסרו באכילה, אבל לטמא אחרים ויהיה צריך למימנא ביה ראשון ושני, לא שמענו. או דלמא לא שנא** [או שאין הברדל] **וכיון שהוא מקבל טומאה הוא גם מטמא אחרים?**

אמר רבי אלעזר: תא שמע: כתוב בתורה "מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא" ויקרא י"א ל"ד]. התורה מלמדת:

והתוספות אומרים, שמדובר בקמח שלא נבלל כלל, כי אם הוא נבלל — נחשב כל הקמח שבכלי שנעשית בו הבלילה כבא במשקין ומוכשר בלי חיבת הקדש, שכן הדין שהכלי מצרף מה שבתוכו בקדשים, ואם יש בכלי כמה חתיכות ונגע טמא באחת מהן — נטמאו כולם, והוא הדין לענין הכשר שאם הוכשרה אחת מהן הוכשרו כולם.

301. שני הפסוקים כתובים בפרשת טומאת שרצים, אבל דורשים שאם אינו ענין לשרץ —

[תוספות הרא"ש].

299. בעית ריש לקיש יכולה להיות גם בבשר זבחים שלא באו עליו מים והכשרו הוא רק מצד חיבת הקדש, מפני שדם השחיטה הוא דם קדשים ולא מכשיר. בעית ריש לקיש שכיחה יותר במנחות שבהם נזהרים ממגע מים כדי שלא יחמיצו. [תוד"ה צריד בסופו עם הגהת הב"ח].

300. רש"י מפרש "קורטי קמח הצבור במנחה ואין שמן נכנס לתוכו".